

Naujasis ŽIDINYS

2019

1

— AIDAI

NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI

Laiškas redaktoriui

KAZYS PREIKŠAS 1

Paieškos

KĘSTUTIS K. GIRNIUS
Interesų, o ne vertybių Europa 5

Kritika

TOMAS DAUGIRDAS
Sovietizmas kaip nepastebima infekcija 8

Poezija

MICHAEL KRÜGER. Prasilenkimai 10

Sovietika

GODA DAMAŠEVIČIŪTĖ. Tai mano kiemas:
Vaikystė ir kiemo fenomenas vėlyvuoju
sovietmečiu 13

Istorija

ELIGIJUS RAILA. Jonas Basanavičius Prahoje:
Meilės aušra 18

Konversatoriumas

PERKŪNĄ LIUTKŲ (UNA) KALBINA SIGITA
TRAINAUSKIENĖ. Prancūziškas Greimo eskizas 25

Klasika

Klasikų debatai: Aristotelis prieš Platoną 29
MANTAS ADOMĖNAS. Platonas vs. Aristotelis 30
ANDRIUS BIELSKIS. Pagiriamasis žodis
Aristoteliui 34

Slaptieji Vilniaus klubo užrašai

RAMŪNAS TERLECKAS. Nemenčinės plente 38

Proza

PAULIINA RAUHALA. Dangaus giesmė 41

APŽVALGA

Aelitą Ambrulevičiūtę kalbina Mantas
Tamošaitis. Nuo gurguolės dvoko alpstančios
damos: Apie modernėjusį Vilnių 46

Deimantas Saladžius. Tarp pilkų kino ir
literatūros debesų 51

Kristiną Civinskienę ir Ivetą Dabašinskienę
kalbina Sigita Šilingaitė. Jautrūs paviršiai 54

Dominyka Navickaitė. Antano Saulaičio SJ
„Misijų stotelės“ 59

Julius Sasnauskas OFM. Atgimimo karys išeina
žiemoti: *In memoriam* Petruui Cidzikui 62

KNYGŲ AIDAI

Mantas Toločka. Apie bendratį 64

Lina Buividavičiūtė. Tas miruoliškas,
miruoliškas pasaulis! 66

Viktorija Šeina. Poetinė Lietuvos vizija
prieš 130 metų 68

Titas Krutulys. Didysis karas tarpukariu:
Tarp atminčių ir patirčių 70

Giedrė Jankevičiūtė. Spalvingi tarpukario
Vilniaus istorijos puslapiai 72

Roma Bončkutė. *Dramatika:* raudona ir juoda 73

Kęstutis Skrupskelis. Judeocentriškai apie
žmogaus teises ir Lietuvą 75

Knygų mugė 78

Užsklanda

V. D.
Gėris, grožis ir tiesa 80

Skilčių logotipai: *Paieškos* – Gimnastikos pratimas. 1900. Graviūros fragmentas; *Kritika* – Dictionnaire Encyclopédique des amusements des sciences mathématiques et physiques. Paris. 1792. Graviūra

Viršelyje – Adomas Varnas. Gyvenimo bangose (autoportretas su partnere Margarita Rikkers). 1912. Drobė, aliejus. Fotografas Arūnas Baltėnas. Iš ČDM rinkinių.

Tai Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje vykstančios parodos „Priešaušris. Lietuvos dailė iki 1918 m.“ (vyks iki 2019-05-31) emblematis kūrinys. Šiame NŽ-A numeryje publikuojame parodoje rodomų Jano Bulhako ir Antano Žmuidzinavičiaus kūrybos pavyzdžius.

PRANCŪZIŠKAS GREIMO ESKIZAS

Perkūną Liutkų (Una) kalbina Sigita Trainauskienė

Kada ir kaip susipažinote su Algirdu Juliumi Greimu?

Greimas atvažiuodavo pas mus su savo šeima – ir su [Ona] Greimienė¹, ir su Ada Martinkus, jo įdukra, – iš Egipto, kur jis profesoriavo Aleksandrijoje². Pirmą kartą apsilankė 1955 m. ir išbuvo pusantro mėnesio. Ir jam patiko, ir mums patiko, tad jis penkerius metus paeiliui vis apsilankydavo. Kai po Egipto karo jis buvo perkeltas į Turkiją, Ankarą, vis tiek atvažiuodavo. Ir nieko, būdavo labai linksma. Man buvo proga pakalbėti apie rimtus dalykus, nes namie, žinai, iš pradžių buvau vaikiukas, o paskui – jaunas bachūras, kalbėdavau tik apie kasdienius dalykus. O su Greimu teko kalbėti ne tiek

Šis pokalbis vyko 2017 m. balandžio pabaigoje Nicoje (Prancūzija), renkant medžiagą dokumentiniam filmui apie Algirdą Julijų Greimą. Su filmo režisieriumi Ryčiu Zemkausku aptardami filmo *Cherchez Greimas* koncepciją, nusprendėme ieškoti ir mėginti prakalbinti artimai Greimą pažinojusius amžininkus. Vienas tokių – Prancūzijoje gyvenantis tarpukario Lietuvos diplomato Antano Liutkaus sūnus Perkūnas (g. 1939), bičiulį vadinamas tiesiog Una. Gavusi jo kontaktus, parašiau laišką, prašydama interviu. „Su mielu noru, – atrasė man Una. – Bet gyvenu Villefranche-sur-Mer.“ Šis mažas miestelis yra maždaug už dešimties kilometrų nuo Nicos, į kurią – laimingas sutapimas – jau buvome suplanavę kelionę su vyru kitais tikslais maždaug po mėnesio. Mano viltis, kad pavyks viską suderinti, paskutinę akimirką buvo pakibusi ant plauko, kai Unai tą savaitgalį netikėtai teko išvykti į Paryžių, staiga mirus artimam bičiulei. Vis dėlto neatlyžau – puikiai supratau, kad kitos progos jį pakalbinti gali ir nebūti. Laimei, sutartu metu, likus vos kelioms valandoms iki mūsų lėktuvo skrydžio į Vilnių, viešbučio vestibulyje pasirodė Una. „Pažinau iš nuotraukos“, – sveikinosi. Nekantravau, tačiau žadėto interviu dar teko kiek palaukti. Pirmą – mielas pasivaikščiojimas po Nicos senamiestį, lengvas užkandis, pokalbis apie politiką ir kitką, paskui dar ilgai ieškojome tinkamo fono – ryškiai raudonos sienos, tipiškos šiam regionui, ir tylaus kampo, kur galėtume netrukdomi padaryti vaizdo įrašą. Iš šio mūsų pokalbio tik keli fragmentai pateko į filmą. „Manau, turėtum visą šį interviu publikuoti, kad liktų istorijai“, – galiausiai, baigus darbus, sakė man režisierius. Taigi taip ir darau – su didele padėka Unai ir atsiprašymu, kad viskas taip ilgai užtruko.

Sigita Trainauskienė

apie filosofiją, semiotiką, kiek apie gimnazijos mokslus, apie istoriją.

Koks yra Jūsų ryškiausias prisiminimas apie Greimą?

Mano mamytė su juo buvo labai geri draugai, jie buvo pažįstami nuo Grenoblio laikų³, dar prieš karą. Tėvai jo prašė man padėti mokytis, kad siekčiau bakalaureato⁴, nors man dar toli iki jo buvo. Greimas man uždavė dar-

Sigita Trainauskienė ir Perkūnas Liutkus (Una). 2017. Nica

bą – parašyti apie kelionę pas Jurgį Savickį. Puikiausiai atsimeinu, kaip rytojaus dieną paduodu jam darbą – dvi valandas rašiau, bet mano rašinys buvo maždaug toks: „Išvažiavo traukinys trečią valandą penkiolika minučių, po trijų minučių sustojo *Beaulieu* stoty ir t. t.“ Aš per tris puslapius visas traukinio stotis išaiškinau, bet tame rašinyje nebuvo jokio ūpo, jokios spalvos. Greimas mane išmokė – tiksliau pasakius, ne išmokė, o tarsi sudavė smūgį, kad reikia žiūrėti, reikia suprasti, kas

¹ Ona Bagdonaitė – pirmoji Greimo žmona.

² Greimas 1948 m. Sorbonos universitete apgynęs daktaro disertaciją, po to beveik dešimt metų dėstė Aleksandrijoje, Egipte.

³ Greimas tarpukariu Grenoblyje studijavo kalbotyrą.

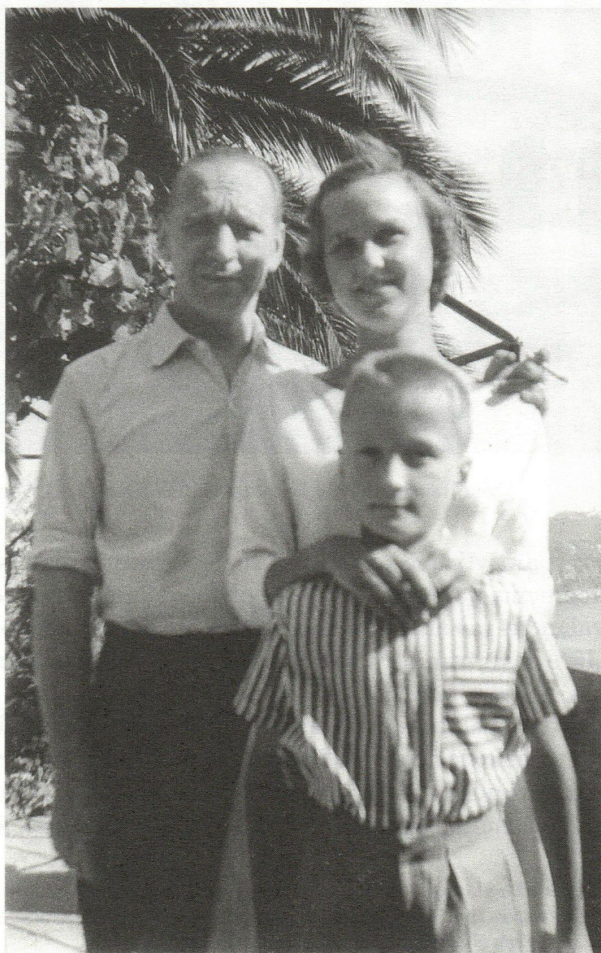
⁴ *Baccalauréat* (pranc.) – bakalauro laipsnis, Prancūzijoje suteikiamas vidurinio išsilavinimo diplomas, suteikiantis teisę studijuoti universitete.

slepiasi už daiktų, ir alsuoti – toks buvo mano pirmasis mokslas su Greimu.

Ir vėliau Greimas man padėjo mokytis, be jo gal nebūčiau gimnazijos baigęs. Jis ne tiek man padėjo, kiek pažadino manyje tą norą pažinti. Puikiausiai atsimenu ir jo politines pažiūras, kaip prieš šešiasdešimt metų jis aiškino labai sąžiningai, labai aiškiai, kodėl nereikia, kad Europa būtų virš tautų. Reikia, kad tautos pastatytų Europą, ir kad būtų geriau gyventi, kad Europa yra labai svarbus dalykas, bet nereikia jos administratorių, kurie sakytų, kas gera, o kas negera. Ir kad taisyklių būtų ne per daug.

Greimo semiotika yra prasmės ieškojimas. Kaip manote, iš kur tai kilo?

Jis puikiausiai kalbėjo vokiškai ir lietuviškai, aišku, ir prancūziškai. O kai tu kalbi dažnai keliomis kalbomis, supranti, kad kiekvienas daiktas turi skirtingą prasmę. Semiotika yra tokia, sakyčiau, *sens*⁵ paieška, kai tu iš to paties žodžio gali daug sužinoti, kiek tas žodis aprė-

Algirdas Julius Greimas, Ada Martinkus ir Mykolas Jurgis Drunga Antano Liutkaus viloje „Villa America“. Villefranche, Prancūzija. XX a. 6 dešimtmečio vidurys

pia, iš kur ateina supratimas. Ko gero, iš Greimo ir pats perėmiau tą polinkį mokytis kalbų.

Jo disertacijos tema buvo apie Prancūzijos madą 1830 m. Kaip manote, kodėl toks pasirinkimas? Jis domėjosi mada? Estetika jam buvo svarbi?

Taip, domėjosi. Jis visą laiką rengdavosi, sakyčiau, biednai, kaip gimnazijos profesorius – pilku švarku ir jokių kitų spalvų. Bet aš atsimenu, skaičiau straipsnį, kad jam mada buvo būdas įrodyti, kaip tu gali pakeisti daiktus, pakeisti pilką gyvenimą, suteikti šviesos. Visos naujienos jam buvo labai įdomios – ir meno, ir kultūros, jis puikiausiai viską žinojo. Kai kas nors naujo atsirasdavo, jam būdavo labai įdomu. Jis atplaukdavo į Prancūziją vasarą laivu iš Turkijos arba iš Egipto su tokiomis didelėmis skryniomis. Jos būdavo pilnos chalvos, guzikučių, visokių spalvotų drobių. Grįždamas išsiveždavo iš čia keliasdešimt *romans policiers*⁶, buvo tokia geltonai juodos leidybos serija *Gallimard Série Noire*. Mes eidavome į blusų turgų su dviem krepšiais: Greimas vis imdavo knygas ir dėdavo į krepšį. Ta mada, literatūra, tie *romans policiers* nėra kažkas ypatinga, bet jis visada kaip tik iš tokių užmirštų ar mažai žinomų žanrų, reiškinių išgaudavo visokias aiškinimų.

Ar apie lietuviškus mitus kalbėdavote?

Gal ne tiek kalbėjomės, kiek skaičiau. Apie Perkūną, *About God and...*⁷ Mano mamytė atspausdino jo rankraštį mašinėle. Nebeturiu jo dabar, gal yra kur nors archyvuose. Jis rašė jau dėstydamas Poitiers universitete. Rašydavo rankraščius, o mamytė atspausdindavo mašinėle ir paskui jam nusiųsdavo. Aišku, kad skaičiau, ypač kad mane pavadino Perkūnu – tikrai labai įdomu buvo.

Man teko skaityti, kad jis apie Jūsų tėvelį Antaną Liutkų rašė, jog jis yra vienas iš tokių tipų, žemaičių, su kuriuo „gera buvoti“ – ne linksmintis, bet tyliai būti. Ar jis buvo labiau tylenis, ar kompanijos žmogus?

Taip, tikrai, aš tik iš Greimo sužinojau, kad mano tėvas nebuvo kalbus. Pats irgi mažai kalbu. Labai gražus straipsnis buvo parašytas Greimo, išleistas Amerikoje, o paskui ir Lietuvoje – kad mano tėvas buvo tikras lietuvis. Nebeatsimenu visų detalių, bet tekstas buvo neilgas, sakyčiau, keturi puslapiai, tačiau jis tikrai labai gražiai apibūdino mano tėvą.

O lietuviybės išsaugojimas ir Greimo santykis su Tėvy-

⁵ Sens (pranc.) – prasmė, supratimas.

⁶ Detektyvai.

⁷ Algirdas Julius Greimas, *Apie Dievus ir žmones: Lietuvių mitologijos studijos*, Chicago: A. Mackaus knygu leidimo fondas, 1979.

ne? Kaip Jūs įsivaizdavote, ar Lietuva kada nors vėl bus laisva? Ar buvo svarbu lietuvių išlaikyti?

Aš visada tikėjau, kad kas nors išeis, ypač kai susitikdavau su kitais lietuviais. Buvo Greimas, buvo ir kitų menininkų, ir mes visi supratome, kad esame gyva Lietuvos dalis. Aš puikiausiai atsimenu, kad buvo net kilęs skandalas. Kai aš buvau studentas Paryžiuje ir buvau 22–23 metų, Greimas parašė straipsnį, kuriame klausė: kas yra lietuviai? Ne tie, kurie sukūrė Lietuvą prieš šimtą metų, bet tais laikais, kai Greimas rašė, kur buvo tikri lietuviai? Jo atsakymas: jie buvo Lietuvoje. O mes visi buvome gimę Prancūzijoje, Amerikoje, Vokietijoje, taigi buvome net ne imigrantai, mes buvome niekur. Mes ir dabar nesame prancūzai, nenorime būti prancūzais, o lietuviais tapome kalbos dėka. Aš manau, kad tai yra labai svarbu. Be to, dar ir atsiminimai iš tėvukų, kuriuos jie mums paliko. Tada aš greitai supratau, kad lietuviai yra tie, kurie tuo laiku gyvena Lietuvoje. Taip ir išėjo – pati Lietuva atsigavo, atsistojo ant kojų – ir pradėjo eiti. Ir jau dvidešimt septyneri metai.

Man teko skaityti Greimo laiškus Aleksandrai Kašubienei, tai iš jų galima pajusti nusivylimo nuotaikas ir mokslu, ir tuo, kas dėjosi tuo metu Tėvynėje. Ar jis buvo tam tikra prasme nusivylęs dėl to, kas vyko Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo?

Problema ta, kad semiotika yra labai keista specialybė, tokia beveik sekta, galima sakyti. Lietuviams, „rimtiems ponams“, kaip aš sakau, buvo neįdomu, ką Greimas rašydavo apie semiotiką, – čia kalbu apie Stasį Lozoraitį ir kitus. Ar net Amerikoje – Greimas buvo toks, kaip čia pasakius, ne tai, kad bzikavotas, bet linkęs į detales, o tai neva neturi nieko bendra su Lietuva ir lietuvių. Manau, kad dėl to jis jautė šokių tokių nusivylimą, ypač kai pradėjo senti. Kas galėjo įsivaizduoti kokiais 1980 m., kad Lietuva atsistos ir atsigaus? Nieks. Tai ir reiškia: tu lauki, lauki, sensti ir darai, ką gali – rašai. Jis labai daug rašė. Nežinau, ar tas žinoma, bet jis parašė keliasdešimt straipsnių Amerikos žurnalam. Ir visada ne tik apie lietuvių kalbą, bet, kaip čia pasakius, apie tikrus dalykus. Greimas padarė daug daugiau negu visokie politikai iš emigracijos.

Greimas netgi buvo tokių manifestų surašęs, kaip reikia kurti Lietuvos valstybę, sutelkti intelektualus.

Aš nežinau. Girdėjau apie tai, bet pats neskačiau. 1991 m., po sausio įvykių, mes įsteigėme tokią draugiją, pavadintą *France-Lituanie*. Jis buvo pirmininkas, aš – sekretorius, Ugnė Karvelis – vicepirmininkė, dar buvo Antano Mončio sūnus Jeanas-Cristophe'as. Greimas labai bijojo, kad sovietai gali grįžti, kad jie nepaleis Lie-

tuvos. Bet Lietuva ištrūko, gal net stebuklo dėka – tai buvo taip staiga, taip stipru. O juk atsimeni, kad Vakarų Europa – ir Mitterandas, ir Kohlis – nelabai pritarė, sakė: „Tik atsargiai, vaikai, nejudinkite meškos, mešką pažadinsite – o ką paskui darysite, kai ji atsibus?“

Ar Greimas norėjo būti palaidotas Lietuvoje?

Jis visada apie tai kalbėjo, bet netikėjo, kad tai įmanoma. Kai jis mirė, dar viskas buvo juoda, nesimantė jokios prošvaistės. Ta pati problema buvo ir laidojant skulptorių Antaną Mončį. Taip būna, kai miršti kaip emigrantas ar pabėgėlis. Sakyčiau, jie buvo pabėgėliai, ne emigrantai. Bet aišku, jam Lietuva buvo labai svarbi.

Ar jis pasakojo ką nors iš savo pirmos kelionės į Vilnių, rodos, 1971 m.?

Ne, man niekad nepasitaikė proga apie tai kalbėtis. Tiesa, žinau, kad buvo labai nustebintas rimto susitikimo su lietuviais universitete. Neprisimenu, kokias

Antano Liutkaus viloje „Villa America“. Stovi iš kairės Janina Mikulskytė-Liutkienė, Algirdas Julius Greimas, sėdi iš kairės Madeleine de Groef-Lanskoronskienė, Ona Bagdonaitė-Greimienė, Bronė Mėginaitė-Klimienė, Jadvyga Chodakauskaitė-Tūbelienė. Villefranche, Prancūzija. 1960. LCVA

pavardės minėjo, bet jam buvo nuostabu, jog lietuviai Lietuvoje buvo išlaikę lietuviybę. Tikrai.

Kaip manote, tarp prancūzų jis yra žinomas? Jeigu dabar gatvėje paklaustume, ar žinotų?

Ne, gatvėje paklausk apie Jeaną Paulį Sartre'ą, ir to niekas nežinos. Bet kai Greimas mirė, *Le Monde* pasirodė straipsnis, – aš dar turiu keletą fotokopijų, – kad mirė toks ir toks, išaiškintos visos jo tezės. Kitą mėnesį Paryžiuje vyks didžiulis seminaras apie Greimą⁸. Semiotika yra tokia specialybė, kad patys studentai nežino, kas ta semiotika. Universiteto studentai! Bet kai Prancūzijoje apsilankė Darius Kuolys, dar būdamas švietimo ministru, mes suruošėme vakarienę. Aišku, pakviečiau Ugnę Karvelis, Greimą, taip pat Lionelį Jospiną, kuris tuo metu ėjo Prancūzijos švietimo ministro pareigas. Šis atėjo su savo nauja simpatija, kuri kone apalpo, kai pamatė Greimą – ji buvo filosofijos studentė, baigusi *agrégé de*⁹, vadinasi, aukščiausius egzaminus išlaikiusi, ir Greimas buvo vienas iš jos *idole*¹⁰. Taigi Greimą žino ne tik semiotikai, bet ir tie, kurie šiaip mokosi, studijuoja.

Kaip jis jautėsi tarp Sorbonos profesorių?

Na, sakyčiau, jis turėjo ten savo prietelių, bičiulių, su kuriais puikliausiai viskas eidavosi. Bet tarp tų pačių profesorių buvo žmonių, kurie skeptiškai žiūrėjo į semiotiką. Atrodo, niekas tais laikais nevertino semiotikos kaip rimto mokslo.

Sorbonoje aš jį mačiau mažiau, o paskui jis greitai išsikraustė iš Paryžiaus, persikėlė į kaimą, iki kurio buvo apie penkios valandos kelio, o tais laikais gal net daugiau. Ten apsigyveno jo nauja draugė Theresa¹¹. Viskas buvo gerai – tenai turėjo tikrą biblioteką, knygos sudėtos nuo žemės iki aukšto. Aš manau, kad Sorbonoje jis nesijautė tarp savų – jis jautėsi geriau *Ecole des Hautes Études*¹². Ten studijos yra dar aukštesnės kokybės, mažiau studentų, mažiau profesorių, o ir tie patys ypatingi, kiekvienas turėjo savo išsivystymą, savo būklę...

O būdamas šiame regione, Žydrąjame krante? Čia atrodo toks rojus žemėje, bet tokia vieta skirta gal labiau turtingiems žmonėms. Kaip jis jausdavosi čia?

Puikiai. Žinai, jis gyveno pas mus namie tais laikais, kai apšvietimas elektra tebuvo mažos lempytės, o virtuvėje naudodavome dujas. Mes, kiekviena šeima, gamindavome sau valgių atskirai. Buvo toks savotiškas anų laikų *Airbnb*. Jo draugas, irgi dirbęs Egipte dėstytoju,

filosofijos profesorius Charlesas Singevinas atvažiuodavo su šeima. Visi susirinkdavome gerti kavos. Tai buvo mano darbas paruošti kavą po pietų. Čia buvo tikras kaimas – triušiai, vištos, ožka, nors beveik Nicos centre, galima sakyti. Mes, būdavo, gerdavome *rosé* vyną, laikas nuo laiko, ypatingomis progomis – martini. Bet vyno niekada netrūko. O turtingų žmonių nepažinojome, niekada nesilankėme pas juos vilose. Jiems mūsų pokalbiai apie semiotiką, ko gero, irgi būtų buvę neįdomūs.

Kaip manote, ar jis buvo laimingas žmogus? Ar pasiekė tai, ko norėjo?

Koks buvo kasdieniame gyvenime – aš negaliu pasakyti, bet jis buvo apsėstas darbo. Greimas buvo labai sąžiningas, intelektualus, jam labai patikdavo rašyti ir studijuoti, dirbti ir skaityti. Jis daug susirašinėjo su savo kolegomis. Jo lietuviškus tekstus spausdindavo tik Amerikos žurnalai. Kas juos skaitydavo – nežinau, bet tie straipsniai visada būdavo su humoru, kad nebūtų sunkūs, kad būtų lengvai paskaitomi ir priverstų pamąstyti.

Koks buvo jo humoro jausmas?

Aš nežinau, kaip jis kalbėjo prancūziškai, nes namų aplinkoje kalbėjomės tik lietuviškai. Jis turėjo tokią *à la* anglišką humoro jausmą. Tai visiškai matosi iš jo tekstų, kai skaitai jo straipsnius lietuviškai – jis taip ir kalbėjo, visada taip sukdavo, tarsi žnaibydavo, kad atsibustų smegenys. Ne tiek dėl juoko, kiek dėl paerzinimo.

Ar galiu paklausti apie jo santykius su moterimis?

Nežinau, buvo labai diskretiškas. Arba slapukas. Nieko negaliu pasakyti. Tik žinau, kad jis visą laiką buvo labai padorus žmogus. Toks labai elegantiškas, net buržuas, galima sakyti. Jis mėgdavo kalbėtis su moterimis, su mano mamyte jie visiškai atvirai kalbėdavo, drūtai, laisvai, gal net daugiau negu su vyrais, nes Lietuvos vyrai, ir žemaičiai, ypač mano tėvas, yra nekalbūs. Ir nereikia kalbėti. Geras vyras – tai kai žvejoja, išgeria butelį ir grįžta. Ir baigta. O Greimui su moterimis tikrai buvo malonu kalbėti. Kai atvažiuodavo tas profesorius Singevinas, namuose būdavo trys moterys. Tai Greimas visą laiką su jomis leisdavo. Buvo labai simpatiškas ir visiems patikdavo. Ir visoms.

Jums jo trūksta?

Taip, visada. Kaip trūksta tėvų, taip ir Greimo. ☞

⁸ 2017 m. gegužės 30 d. – birželio 2 d. Paryžiuje, UNESCO būstinėje, įvyko Tarptautinis kongresas *Greimas šiandien: Struktūros ateitis: semiotika, kalba, visuomenė*.

⁹ *Agrégé* (pranc.) – Prancūzijoje suteikiamas mokslinis laipsnis.

¹⁰ *Idole* (pranc.) – stabas, dievaitis.

¹¹ Theresa Mary Keane – antroji Greimo žmona.

¹² *École des Hautes Études en Sciences Sociales* – aukštoji socialinių mokslų mokykla Paryžiuje.